

armális → címeres levél

armalista → nemes

Armbrust → számszerj

Armbrust Kristóf (Armprust, Armpruster, Ormprust; Nagyszében, ?–Pozsony?, 1600. dec. 3.)

Szász énekszerző. Nagyszébeni szegény polgárcsaládból származott, a bécsi, majd 1547-ig a padovai egyetemen tanult. Ez évtől Bécsben a magyar kancellária, 1555-től a pozsonyi magyar kamara számádmestere. 1550-ben Augsburgban németül írta asszonycsüfölné énekét, állítólag szállásadónőjét mintázva meg. *A gonosz asszonyembereknek erkelesekéről való ének* címmel maga fordította magyarra, úgymond, barátai kérésére. Topikus bibliai, irodalmi és történeti példák illusztrálják a nők csalárdtságát. Korabeli kiadása (Bécs, 1550–51) dallamát is közli.

Kiad.: RMKT XVI/6, 1896; *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor*, szerk. MADAS Edit, Bp., 1992.

Irod.: KULCSÁR Adorján, *Asszonycsüfölné*, It, 1944; EMBER Győző, *Az újkori magyar közigazgatás története*, Bp., 1946; HORVÁTH János, *A reformáció jegyében. A Mohács utáni félévszázad magyar irodalom története*, Bp., 1953, ²1957.

Pajorin Klára

Armbrust Kristóf, Gonosz asszonyembereknek erkelesekéről való ének, Bécs, [1550–51]

az Árpád-kor művészete

Az Árpád-kor a mo.-i művészettörténet hagyományos, dinasztikus, ill. köz-történeti korszakfogalma, az 1000-tól 1300-ig terjedő szakaszt jelöli. Az államalapítás kora és a →honfoglaló magyarság művészete között mai ismereteink szerint stiláris folyamatosság nem mutatható ki (az ún. palmettás stílusú 11. sz.-i kőfaragványok stiláris eredete a tarsolylemezek stílusából nem igazolható).

Szt. István korának művészetéről csak nehezen értelmezhető, többféle hipotézist megengedő hagyományokra és töredékekre vagyunk utalva (→preromanika, →Otto-kor). A 11. sz. végéig királyi (és részben arisztokraták általi) alapítású, viszonylag biztosan datálható magánmónostorok építészeti és épületornamentika-maradványai meglehetősen egységes, összefüggő diszítőstílusról és változatos építészeti formákról tanúskodnak. A →romanika kezdetei a 11. sz. utolsó negyedében, az egyházi reformtörekvésekkel, a →magánegyház intézményét felváltó kegyúri viszonyokkal köröltve jelentkeznek. Korszakalkotó fordulópont a 12. sz. második felében a telepítésekkel (→hospes), a →ciszterciék és a →premontreiek mo.-i megtelepedésével, ill. a királyi udvar környezetében a francio.-i egyházi jogi tanulságú magisztertereg térhódításával következik be. E tényezőkkel függ össze a III. Béla-kori udvari művészet s benne – a 12. sz. utolsó évtizedeitől – a korai →gótika recepciója. Ez az udvari művészeti jelenség és hatása az arisztokrácia körében II. András „új berendezkedésének” kísérőjelensége; a francia orientációt IV. Béla alatt a közép-európai környezet stílusához való alkalmazkodás váltja fel. Így az →*Aranybulla* (1222), ill. II. András adományainak revíziója valószínűbb stiláris fordulópont, mint 1241–42, a tatárjárás pusztítása, ill. az azt követő helyreállítások. Mindenesetre IV. Béla tatárjárás utáni erősítései és városszalapító politikája is lényeges változásokat hoz; ez időben jelenik meg Mo.-on a kolduló rendi építészet abban a formában és közép-európai orientációjával, amely további történetét is meghatározza (→kolostorépítéset).